

ISSN 2181-9130

Doi Journal 10.26739/2181-9130

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

10 ЖИЛД, 11 СОН

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

ТОМ 10, НОМЕР 11

JOURNAL OF LAW RESEARCH

VOLUME 10, ISSUE 11

ТОШКЕНТ-2025

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF LAW RESEARCH

№11 (2025) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9130-2025-11>

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Abdurasulova Qumriniso Raimqulovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Fayziev Shoxrud Farmonovich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ | EDITORIAL BOARD

12.00.01 - ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ. ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ / ТЕОРИЯ ПРАВА И ГОСУДАРСТВА, ИСТОРИЯ ПРАВОВЫХ УЧЕНИЙ / THEORY OF LAW AND STATE, HISTORY OF LEGAL DOCTRINES

Boboyev Halimboy Boboyevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Ahmedshaeva Mavlyuda Axatovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Adilxodjayeva Surayyo Maxkamovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Sattorov Abdug'afvor
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Yosuke Shamoto
yuridik fanlar doktori, professor (Yaponiya)

Umarxonova Dildora Sharipxonovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Nematov Jo'rabek Nematilloevich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

12.00.02 - КОНСТИТУЦИОННИЙ ҲУҚУҚ, МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ, МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ / КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО; АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО; ФИНАНСОВОЕ ПРАВО / CONSTITUTIONAL LAW; ADMINISTRATIVE LAW; FINANCIAL RIGHT

Malikova Gulchexra
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Xusanov Ozod Tillabayevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Selimanova Svetlana Mixaylovna
yuridik fanlar doktori (O'zbekiston)

Xvan Leonid Borisovich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Peshkova Xristina Vyacheslavovna
yuridik fanlar doktori, dotsent (Rossiya)

Sung Un Lee
yuridik fanlar doktori, professor (Janubiy Koreya)

12.00.03 - ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ / ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО; ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО; СЕМЕЙНОЕ ПРАВО; МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО / CIVIL LAW; BUSINESS LAW; FAMILY LAW; PRIVATE INTERNATIONAL LAW

Oqyulov Omonboy
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Ro'zinazarov Shuhrat Nuraliyevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Ruziyev Rustam Jabborovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Borotov Mirodiljon Xomudjonovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Toshev Boboqul Norqobilovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Shomuxamedova Zamira Shoislamovna
yuridik fanlar doktori, (O'zbekiston)

Ahmad Issa Altweissi
yuridik fanlar doktori, professor (Iordaniya)

Mexmonov Kambariddin Miradxamovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

12.00.04 - ФУҚАРОЛИК ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ХЎЖАЛИК ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ҲАҚАМЛИК ЖАРАЁНИ ВА МЕДИАЦИЯ / ГРАЖДАНСКОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО; ХОЗЯЙСТВЕННОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО; АРБИТРАЖНЫЙ ПРОЦЕСС И МЕДИАЦИЯ / CIVIL PROCEDURE LAW; ECONOMIC PROCEDURAL LAW; ARBITRATION PROCESS AND MEDIATION

Esanova Zamira Normurodovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Mamasidiqov Muzaffar Musajonovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Jason A.
Kanton Federal sud markazi (AQSH)

Borut Strazisar
Yuridik bo'lim boshlig'i (Sloveniya)

12.00.05 - МЕҲНАТ ҲУҚУҚИ. ИЖТИМОИЙ ТАЪМИНОТ ҲУҚУҚИ / ТРУДОВОЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ / THE LABOR LAW; SOCIAL SECURITY LAW

Usmanova Muborak Akmalxonovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Gasanov Mixail Yuriyevich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Sattorova Gulnoza Djurakulovna
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Murodova Gulnora
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Denisov Gleb
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)

Fayziyev Shuxrat Xasanovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Usmonov Muhammadi Bahridinovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Xolmuminov Juma
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Jo'rayev Yuldash Achilovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Nurmatov Mirg'olib Mirzayevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Po'latov Baxtiyor Xalilovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Salomov Baxrom Salomovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Osmonaliyev Qayrat
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Mirzayev Aziz
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Aleksey Kibalnik
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Kudryavtsev Vladislav Leonidovich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Sergey Shoshin
yuridik fanlar doktori, dotsent (Rossiya)
James B.
Eaglin Federal sud markazi (AQSH)

Rustambayev Mirzayusup Hakimovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Zufarov Rustam Axmedovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Kabulov Rustam
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Rajabova Mavjuda Abdullayevna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Taxirov Farhod
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Ismailov Isomiddin
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Hamidov Nurmuhammad Orif o'g'li
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (O'zbekiston)
Yuldoshev Rifat Raxmadjonovich
yuridik fanlar doktori, professor (Tojikiston)
Djansarayeva Rima Ernatovna
yuridik fanlar doktori, professor (Qozog'iston)
Yelena Antonyan Aleksandrovna
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Matthew Light
yuridik fanlar doktori, professor (Kanada)
Qo'shayev Nurali Mahmudovich
yuridik fanlar nomzodi, dotsent (O'zbekiston)

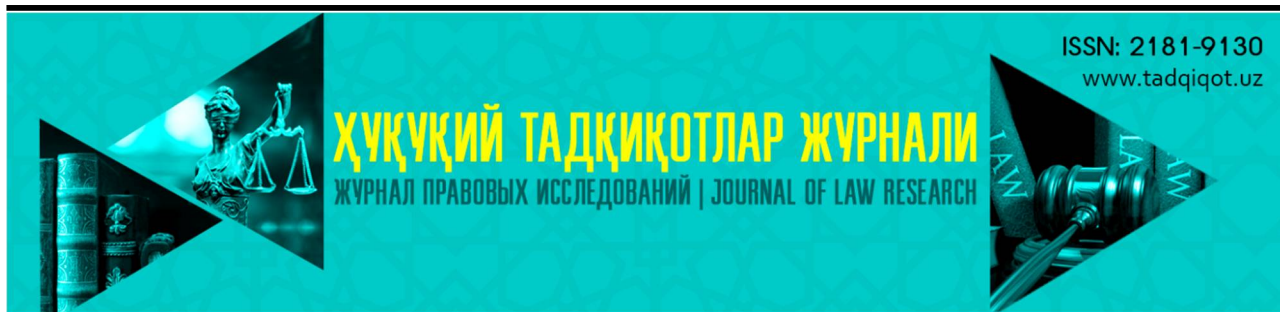
Inog'omjonova Zumratxon Fatxullayevna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Pulatov Yuriy Safiyevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
To'laganova Gulchehra Zaxitovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Muxiddinov Faxriddin Muxiddinovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Mirzov Davron Miragzamovich
yuridik fanlar doktori (O'zbekiston)
Rijakov Aleksandr Petrovich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)

Stoyko Nikolay Genadyevich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Iskandarov Zayniddin
yuridik fanlar doktori, professor (Tojikiston)
Sergey Pen
yuridik fanlar doktori, professor (Qozog'iston)
Aleksey Purs
yuridik fanlar doktori, dotsent (Belarus)
Jurgen Maurer
yuridik fanlar doktori, professor (Germaniya)
Kevin Curtin
yuridik fanlar doktori, professor (AQSH)

Ismoilov Bahodir Islamovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Matkarimova Gulchehra Abdusamatovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Yuldasheva Govxerjan
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Alexander Trunk
yuridik fanlar doktori, professor (Germaniya)

1. Азизов Аброржон Салиджанович НАЛОГОВЫЙ МОНИТОРИНГ КАК АЛЬТЕРНАТИВНАЯ ФОРМА НАЛОГОВОГО КОНТРОЛЯ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН: ПРАВОВАЯ СУЩНОСТЬ И ОТЛИЧИЯ ОТ НАЛОГОВЫХ ПРОВЕРОК.....	5
2. Norboyev Bobur Aliqul o‘g‘li O‘ZBEKISTONDA YER KADASTRING HUDUDIY RIVOJLANISH TARIXI.....	13
3. Каримов Темур Мамарахим ўғли ЮРИДИК ИХТИСОСЛИК БЎЙИЧА ИШ СТАЖИНИНГ СУДЬЯЛИК ЛАВОЗИМИГА НОМЗОДЛАРГА ҚЎЙИЛГАН ТАЛАБЛАРДАН БИРИ СИФАТИДА.....	22
4. Xakberdiyev Nurali Salaxiddinovich HUQUQNI MUXOFAZA QILUVCHI ORGANLARIDA KADRLAR ZAXIRASINI SHAKLLANTIRISH DASTURINI ISHLAB CHIQUISH VA UNI TASHKIL ETISH TARTIBI.....	30
5. Nurumov Dilshodbek Djumabayevich ADVOKATNING ISHONCH BILDIRUVCHI SHAXS (HIMOYA OSTIDAGI SHAXS) BILAN MUNOSABATLARINING O‘ZIGA XOS JIHATLARI.....	40
6. Сафаев Мансурбек Илхомжонович ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИ ФАОЛИЯТИНИ ХАЛҚАРО СТАНДАРТЛАР АСОСИДА ТАШКИЛ ЭТИШ БЎЙИЧА ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАР.....	48
7. Зокиров Шерзод Илхом ўғли ХОРИЖИЙ МАМЛАКАТЛАР ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИДА МУРОЖААТЛАР БИЛАН ИШЛАШ ТАЖРИБАСИ ВА УНИ МИЛЛИЙ ҚОНУНЧИЛИККА ИМПЛЕМЕНТАЦИЯ ҚИЛИШ МАСАЛАЛАРИ.....	57
8. Xudaykulov Feruzbek Xurramovich JINOYATLARNI KVALIFIKATSIYA QILISH ALGORITMI: NAZARIY VA AMALIY JIHATLARI.....	65
9. Мухитдинов Фахритдин Мухитдинович МАКТАБ ЎҚУВЧИЛАРИ ЎРТАСИДАГИ ЖИНОЯТЧИЛИКНИНГ ПРЕВЕНТИВ ЖИХАТЛАРИ.....	76
10. Najimov Miratdiyin Shamshetdinovich O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI JINOYAT QONUNCHILIGIDA OILAGA VA YOSHLARGA QARSHI JINOYATLAR TUSHUNCHASI VA ULARNING IJTIMOIIY XAVFLILIGI.....	90
11. Файзуллаев Шавкат Файзуллаевич ИШНИ СУДГА ҚАДАР ЮРИТИШДА ВИДЕОКОНФЕРЕНЦАЛОҚА РЕЖИМИНИ ҚЎЛЛАШ.....	99
12. Nuratdinov Srajatdin Kamalatdinovich XORIJ DAVLATLARINING OMMAVIY TARTIBSIZLIKLAR PROFILAKTIKASINI AMALGA OSHIRISH BO‘YICHA TAJRIBASI.....	109

**12.00.14-ПРОФИЛАКТИКА ПРАВОНАРУШЕНИЙ. ОБЕСПЕЧЕНИЕ
ОБЩЕСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ. ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПРОБАЦИИ**

Nuratdinov Srajatdin Kamalatdinovich,
O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi
universiteti mustaqil izlanuvchisi,
E-mail: nuratdinov574@gmail.com

**XORIY DAVLATLARINING OMMAVIY TARTIBSIZLIKLAR PROFILAKTIKASINI
AMALGA OSHIRISH BO‘YICHA TAJRIBASI**

For citation: Nuratdinov Srajatdin Kamalatdinovich. EXPERIENCE OF FOREIGN COUNTRIES IN THE IMPLEMENTATION OF MASS DISORDERS PREVENTION. Journal of Law Research. 2025, 10 vol., issue 11.

 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.17637255>

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada xorijiy davlatlarning ommaviy tartibsizliklarning oldini olish (profilaktika) sohasidagi huquqiy, tashkiliy va kriminalistik tajribalari tahlil etilgan. Muallif tomonidan AQSH, Buyuk Britaniya, Fransiya, Germaniya hamda Yevropa Ittifoqi davlatlarining jamoat xavfsizligini ta'minlash tizimlari o'rganilgan va ularning samarali elementlari qiyosiy tarzda tahlil qilingan. Shuningdek, profilaktika jarayonlarida politsiya faoliyatida inson huquqlarini ta'minlash, jamoat bilan ishonchli muloqot o'rnatish, axborot texnologiyalaridan samarali foydalanish hamda kuch ishlatishni minimal darajaga tushirish kabi ilg'or tamoyillar tahlil qilingan. Maqolada xorij tajribasining umumiy qonuniyatlari sifatida profilaktikaning institutsional asoslari, jamoatchilik bilan hamkorlik, axborot tahlili va erta ogohlantirish tizimlarining ahamiyati ko'rsatilgan. Shu bilan birga, muallif xorijiy modellarning O'zbekiston sharoitiga moslashtirish imkoniyatlarini ham ilmiy nuqtayi nazardan baholaydi. Maqola natijalari huquqni muhofaza qiluvchi organlar, kriminologlar, huquqshunos olimlar va amaliyotchilar uchun metodologik va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: ommaviy tartibsizliklar, profilaktika, jamoat xavfsizligi, politsiya faoliyati, xorij tajribasi, jamoatchilik bilan hamkorlik, axborot tahlili, inson huquqlari, qiyosiy tahlil, huquqni muhofaza qilish tizimi, profilaktik faoliyat.

Нуратдинов Сражатдин Камалатдинович,
Самостоятельный соискатель Университета
общественной безопасности Республики Узбекистан,
E-mail: nuratdinov574@gmail.com

**ОПЫТ ЗАРУБЕЖНЫХ ГОСУДАРСТВ ПО ОСУЩЕСТВЛЕНИЮ ПРОФИЛАКТИКИ
МАССОВЫХ БЕСПОРЯДКОВ**

АННОТАЦИЯ

В данной статье проанализирован зарубежный опыт в сфере предупреждения (профилактики) массовых беспорядков, включая правовые, организационные и криминалистические аспекты. Автор исследовал системы обеспечения общественной безопасности в таких странах, как США, Великобритания, Франция, Германия, а также в государствах Европейского Союза, и провёл сравнительный анализ их наиболее эффективных элементов. Кроме того, в статье рассматриваются передовые принципы полицейской деятельности в профилактических процессах, такие как обеспечение прав человека, установление доверительного диалога с обществом, эффективное использование информационных технологий и минимизация применения силы. В качестве общих закономерностей зарубежного опыта выделены институциональные основы профилактики, сотрудничество с общественностью, значение информационного анализа и систем раннего предупреждения. Одновременно автор даёт научную оценку возможностям адаптации зарубежных моделей к условиям Республики Узбекистан. Результаты исследования представляют методологическую и практическую ценность для правоохранительных органов, криминологов, юристов-учёных и практиков.

Ключевые слова: массовые беспорядки, профилактика, общественная безопасность, полицейская деятельность, зарубежный опыт, сотрудничество с общественностью, информационный анализ, права человека, сравнительный анализ, система правоохранительных органов, профилактическая деятельность.

Nuratdinov Srajatdin Kamalatdinovich,

Independent Researcher University of Public Security
of the Republic of Uzbekistan

E-mail: nuratdinov574@gmail.com

EXPERIENCE OF FOREIGN COUNTRIES IN THE IMPLEMENTATION OF MASS DISORDERS PREVENTION

ANNOTATION

This article analyzes the legal, organizational, and criminological experience of foreign countries in the field of preventing (profiling) mass disorders. The author has studied the public security systems of the United States, the United Kingdom, France, Germany, and the member states of the European Union, and conducted a comparative analysis of their most effective elements. The study also examines advanced principles of police activity in preventive processes, such as ensuring human rights, establishing reliable communication with the public, effective use of information technologies, and minimizing the use of force. The article highlights the institutional foundations of prevention, cooperation with the public, information analysis, and the importance of early warning systems as general regularities of foreign experience. At the same time, the author scientifically evaluates the possibilities of adapting foreign models to the conditions of the Republic of Uzbekistan. The results of the research have methodological and practical significance for law enforcement agencies, criminologists, legal scholars, and practitioners.

Keywords: mass disorders, prevention, public security, police activity, foreign experience, cooperation with the public, information analysis, human rights, comparative analysis, law enforcement system, preventive activity.

Bugungi kunda jamoat xavfsizligi va ommaviy tartibsizliklarning oldini olish masalasi dunyo davlatlarining huquqni muhofaza qiluvchi organlari faoliyatida ustuvor yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Globallashuv, ijtimoiy-siyosiy beqarorlik, internet va ijtimoiy tarmoqlar ta‘sirining ortishi sharoitida ommaviy tartibsizliklar tezda katta hududlarga tarqalishi va jamiyat barqarorligiga tahdid solishi mumkin. Shu sababli, xorijiy davlatlar tajribasini o‘rganish orqali milliy tizimdagi profilaktika choralari takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

AQSHda ommaviy tartibsizliklarning oldini olish va ularni boshqarish masalalari federal va mahalliy darajada aniq huquqiy hamda taktik asoslarga ega. “Public Order Management” tizimi

politsiya faoliyatining muhim yoʻnalishi hisoblanadi. Bu tizimda asosiy eʼtibor jamoat bilan hamkorlikka, profilaktikaga va kuch ishlatishni minimal darajada qoʻllashga qaratilgan.

AQSH Federal Terrorizmga qarshi kurash departamenti va Shahar politsiya boshqarmalari tomonidan ishlab chiqilgan “Crowd Management and Control” dasturlariga koʻra, har bir katta jamoat tadbiri oldidan maxsus xavf tahlili oʻtkaziladi, jamoat tashkilotlari bilan kelishilgan harakat rejasi tayyorlanadi. Shuningdek, politsiya xodimlariga “de-escalation” (jihadni yumshatish) usullari boʻyicha maxsus tayyorgarlik mashgʻulotlari oʻtkaziladi. Politsiya kameralari (bodycam), hisobdorlik hisobotlari va fuqarolar bilan ochiq muloqot ommaviy tartibsizliklar profilaktikasining muhim qismiga aylangan[1].

Buyuk Britaniyada “Public Order Policing” tizimi anʼanaviy tarzda huquq va erkinliklarni himoya qilish, jamoat bilan muloqotni kuchaytirish hamda huquqiy asosda kuch ishlatish tamoyillariga tayangan. Bu mamlakatda ommaviy tartibsizliklarni boshqarishda “command and control” (boshqaruv va nazorat) tizimi muhim ahamiyatga ega. Har bir politsiya boʻlimida ommaviy tadbirlar uchun maxsus tayyorgarlik koʻrgan “Public Order Unit” faoliyat yuritadi.

Politsiya amalga oshiradigan barcha harakatlar “Police and Criminal Evidence Act 1984” va “Public Order Act 1986” qonunlari asosida amalga oshiriladi. Jamoat bilan ishlashda “Negotiated Management” (kelishuv orqali boshqarish) usuli qoʻllaniladi. Bu usulning mohiyati shundaki, ommaviy namoyish tashkilotchilari bilan doimiy muloqot yoʻlga qoʻyiladi, bu esa tartibsizliklar kelib chiqish ehtimolini kamaytiradi[2].

Fransiyada “Maintien de l’ordre” – yaʼni, jamoat tartibini saqlash tizimi tarixan davlat xavfsizligining asosiy qismi hisoblanadi. Bu tizim asosan ikki tuzilma – Milliy politsiya va Jandarmeriya kuchlari orqali amalga oshiriladi. Ular jamoat tartibini taʼminlashda qoʻllanadigan maxsus taktik dasturlarga ega.

Fransuz amaliyotida “prévention des troubles à l’ordre public” tushunchasi – yaʼni, ommaviy tartibsizliklarning oldini olish tadbirlari – asosiy oʻrin tutadi. Bu tizimda asosiy eʼtibor tezkor razvedka maʼlumotlarini yigʻish, ijtimoiy tarmoqlardagi harakatlarni monitoring qilish va jamoat bilan muloqotga qaratiladi. Shu bilan birga, Fransiyada politsiyaning kuch ishlatish doirasi qonun bilan qatʼiy cheklangan[3].

Germaniyada ommaviy tartibsizliklar profilaktikasi huquqiy asoslar bilan birgalikda psixologiya va sotsiologiya ilmining yutuqlariga tayanadi. “Demobegleitung” – yaʼni namoyishni kuzatish va hamrohlik qilish usuli ommaviy tadbirlarni tinch oʻtkazishda muhim rol oʻynaydi. Politsiya xodimlari namoyish ishtirokchilari bilan muloqot oʻrnatishga, vaziyatni yumshatishga va faqat zarur holda kuch ishlatishga oʻrgatiladi.

Bundesver va Land politsiyalari maxsus “Crowd Psychology” dasturlari orqali tarbiyalanadi. Profilaktik tadbirlarda mahalliy hokimiyat va jamoat tashkilotlari faol ishtirok etadi. Germaniya tajribasida “sotsial sheriklik” tamoyili - yaʼni jamoat va davlat organlari oʻrtasidagi ishonchli munosabatlar tizimini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi[4].

Yevropa Ittifoqi darajasida ommaviy tartibsizliklar profilaktikasi boʻyicha qator qoʻshma dasturlar amalga oshirilgan. Masalan, CEPOL (Yevropa politsiya akademiyasi) tomonidan “Public Order and Crowd Management” mavzusida muntazam oʻquv kurslari tashkil etiladi. Shuningdek, Yevropol orqali ommaviy tartibsizliklarga olib keluvchi holatlarning oldini olish boʻyicha axborot almashinuvi yoʻlga qoʻyilgan[5].

Niderlandiya, Shvetsiya va Norvegiya tajribalarida “Early Warning Systems” – yaʼni erta ogohlantirish tizimlari keng qoʻllaniladi. Bu tizim orqali ijtimoiy tarmoqlardagi xavfli chaqiriqlar va harakatlar oldindan aniqlanib, huquqni muhofaza qiluvchi organlarga yetkaziladi.

Xorijiy davlatlar tajribasi shuni koʻrsatadiki, ommaviy tartibsizliklarning oldini olishda faqat kuch ishlatish usuli samara bermaydi. Asosiy eʼtibor profilaktikaga, jamoat bilan ishonchli munosabatlar oʻrnatishga, psixologik va axborot vositalaridan foydalanishga qaratilgan boʻlishi lozim. Shuningdek, politsiya xodimlarining kasbiy tayyorgarligi, jamoat bilan muloqot malakasi va hisobdorlik tizimi takomillashgan holda samarali natija beradi.

O‘zbekiston uchun eng muhim xulosa – xorijiy modellarni milliy huquqiy tizim va madaniy muhitga moslashtirish orqali integratsiya qilishdir. Bu nafaqat jamoat xavfsizligini ta’minlaydi, balki fuqarolarning huquq va erkinliklarini kafolatlaydi.

Sport tadbirlarida bo‘lib o‘tayotgan zo‘ravonliklar, qirg‘inlar, ommaviy tartibsizliklar jamiyat uchun juda katta xavf tug‘diradi. Bu xavf nafaqat sport inshootlari va ularga tutash hududlar, balki sport sohasi va ijtimoiy munosabatlar doirasidan ham tashqariga chiqadi. Sport huquqi nazariyasi va shu nomli maktab ularning amaliy yo‘nalishlarini, jumladan, sport tadbirlari xavfsizligining eng dolzarb muammolarini kuchaytirish yo‘lida faol rivojlanmoqda. Shu munosabat bilan sport huquqi sohasidagi ekspertlarning ilmiy hamjamiyatini ushbu ijtimoiy sohadagi eng muhim va murakkab huquqni muhofaza qilish vazifalarini hal etishga ko‘maklashadigan "toza kuchlar" bilan to‘ldirish muhim ahamiyatga ega.

Afsuski, sportga oid, xususan, fransuz, ispan, italyan, portugal tillarida chop etilgan ko‘plab muhim xorijiy manbalar mamlakatimiz tadqiqotchilari va amaliy xodimlarining keng doirasiga haligacha ma’lum emas.

O‘zbekiston Respublikasining sport sohasida huquqni muhofaza qilish to‘g‘risidagi qonunchiligini ishlab chiqishda huquqiy tartibga solishning ana shunday xorijiy tajribasiga asoslangan holda murojaat qilish lozim.

Turli davlatlar sport to‘g‘risidagi milliy qonun hujjatlariga asoslanib, o‘zlarining siyosiy va ijtimoiy-iqtisodiy tuzilishiga qarab, o‘z mamlakatlarida jismoniy tarbiya va sportni rivojlantirish uchun shart-sharoitlar yaratadi. Bu, eng avvalo, davlat, uning hukumat, jamoat va xususiy tashkilotlari, muassasalari va institutlarining sa‘y-harakatlarini birlashtirish orqali qonuniylik va huquqiy tartibni ta’minlashdir.

Yevropa mamlakatlari ushbu muammo bilan anchadan buyon shug‘ullanib kelyapti. Muayyan mamlakatlar darajasida qonunchilikka o‘zgartishlar kiritilib, bu borada xalqaro hujjatlar qabul qilinmoqda. 1985-yil may oyida Belgiyaning Xeyzel shahridagi stadionda 38 kishining o‘limiga olib kelgan dramatik voqealar Yevropa Kengashini tomoshabinlar zo‘ravonligi va xuliganligining oldini olish to‘g‘risida birinchi Yevropa konvensiyasini ishlab chiqishga undadi. O‘sha yil 1-noyabrdan kuchga kirgan ushbu xalqaro-huquqiy hujjat qit‘adagi bunday hodisalarga qarshi kurashning asoslaridan biri bo‘ldi. Umuman olganda, futbol matchlari haqida gapirganda, Konvensiya davlatlarga umuman sport musobaqalari vaqtida ham zo‘ravonlikning oldini olish bo‘yicha aniq choralar ko‘rishni, jinoiy ta‘qib va jazoni nazarda tutushni buyuradi.

Fransiya Sport kodeksi (Code du sport) quyidagi asoslarga ko‘ra katta qiziqish uyg‘otadi:

- ushbu normativ-huquqiy hujjat birinchi marta va (hozircha) sport tadbirlarida xavfsizlikni ta’minlashning asosiy muammolarini tizimlashtirilgan tarzda (qisqa bo‘lsa-da, lekin juda mazmunli) o‘ziga xos tarzda mustahkamlaydi;

- aynan fransuz tajribasi bu borada jismoniy tarbiya va sport sohasini rivojlantirish va tartibga solish uchun juda foydali bo‘lishi mumkin, chunki mahalliy huquqiy tizim roman-german huquqiy oilasiga mansub bo‘lib, bu mahalliy qonun ijodkorligi jarayonida ham, huquqni qo‘llash (asosan huquqni muhofaza qilish) faoliyatida ham ushbu mamlakatlarning ijobiy xorijiy tajribasini hisobga olish uchun qo‘shimcha imkoniyatlar yaratadi[6].

Umuman olganda, Fransiya kodeksi yangi qoidalarni yaratmaydi, balki faqat mavjud huquqni birlashtiradi, ayni vaqtda kodeksga kiritilmagan hujjatlar normalari yuridik kuchini yo‘qotadi. Ushbu kodeks jami 1675 ta moddadan iborat. Fransuz huquq tizimining o‘ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqib, Fransiya Sport kodeksi tarkibiga qonunchilik huquqiy asoslari hamda qonunosti xarakterga ega normalar kiritilgan. Fransiya Sport kodeksiga ko‘ra, sport tadbirlari o‘tkazilayotgan yoki ommaviy translyatsiya qilinayotgan vaqtda sport binosida mast holda bo‘lish 7 500 yevro miqdorida jarima bilan jazolanadi. Mazkur huquqbuzarlikni sodir etgan shaxs bir haftadan kam bo‘lgan muddatda mehnat qobiliyatini to‘liq yo‘qotishga olib kelgan zo‘ravonlik harakatlarida aybdor deb topilgan bo‘lsa, 1 yilga ozodlikdan mahrum etish va 2 ming AQSH dollari miqdorida jarima solish bilan jazolanadi.

Sport tadbirlarini o‘tkazish yoki ommaviy translyatsiya qilish vaqtida sport binosiga zo‘rlik ishlatish yoki aldash yordamida alkogoldan mast holda kirish yoki kirishga urinish 1 yilga ozodlikdan

mahrum qilish va 15 000 yevro miqdorida jarima bilan jazolanadi.

Ommaviy sport tadbirlariga noqonuniy olib kirish hamda u yerda qurol sifatida foydalanilishi mumkin bo'lgan portlovchi moslamalar va har qanday buyumlardan foydalanishni taqiqlash. Fransiya Jinoyat kodeksining 132-75-moddasiga ko'ra, sport tadbirlari o'tkazilayotgan yoki ommaviy translyatsiya qilinayotgan vaqtda sport obyektiga portlovchi qurilmalar yoki pirotexnika vositalarini yoki qonuniy asosi bo'lmagan holda qurol sifatida foydalanilishi mumkin bo'lgan har qanday buyumlarni olib kirish 3 yilga ozodlikdan mahrum qilish va 15 000 yevro miqdorida jarima bilan jazolanadi. Birinchi xatboshida ko'rsatilgan huquqbuzarlikni sodir etishga urinish uchun xuddi shunday jazolar nazarda tutilgan.

Sport tadbiri o'tkazilayotgan vaqtda sport obyekti hududiga qonunga xilof ravishda kirish, sport tadbiri o'tkazilayotgan yoki ommaviy translyatsiya qilinayotgan vaqtda odamlar xavfsizligiga yoki mol-mulkka tajovuz qilish, shu jumladan, sport obyektiga odamlar uchun xavf tug'diruvchi buyumlarni tashlab yuborish uchun javobgarlik belgilash. Fransiya Sport kodeksining 332-10-moddasiga muvofiq, musobaqa o'tkazish tartibini buzish yoki musobaqa o'tkazilayotgan vaqtda sport obyekti hududiga kirish natijasida odamlar xavfsizligiga yoki mol-mulkka tajovuz qilish 1 yilga ozodlikdan mahrum etish va 15 000 yevro miqdorida jarima bilan jazolanadi.

Sport obyektining ko'chma yoki ko'chmas jihozlaridan tashlab yuborish uchun buyum sifatida foydalanish yoki foydalanishga urinish ayni shunday jazoga sabab bo'ladi.

Sport ishqibozlari tashkilotlarini shakllantirish kabi chora-tadbirlarga ham e'tibor qaratishni o'rinli, deb hisoblaymiz.

Fransiya Sport kodeksining L.332-18-moddasiga ko'ra, Fransiya Sport kodeksining L.122-1-moddasida ko'rsatilgan sport assotsiatsiyasini qo'llab-quvvatlash maqsadiga ega bo'lgan har qanday assotsiatsiyalar yoki birlashmalar, ularning a'zolari sport tadbirlarini o'tkazish vaqtida yoki uni o'tkazish munosabati bilan birgalikda mol-mulkka zarar yetkazuvchi harakatlarni, zo'rvonlik harakatlarni yoki kelib chiqishi, jinsiy oriyentatsiyasi, jinsi, shuningdek, ularning haqiqiy yoki taxmin qilinayotgan milliy va diniy mansubligi sababli odamlarga nisbatan nafrat yoki kamsitishga yo'naltirilgan harakatlarni amalga oshirgan bo'lsa, sport tadbirlarini o'tkazish vaqtida zo'rvonlik harakatlarning oldini olish bo'yicha Maslahat milliy komissiyasini xabardor qilgan holda qaror asosida Assotsiatsiyalar yoki birlashmalar vakillari hamda klublar rahbarlari o'z mulohazalarini komissiyalarga taqdim etishlari mumkin.

Jamoatchilik munosabatlari jadal raqamlashtirilayotganiga qaramasdan, jamoatchilik e'tirozlarini jamoaviy ifodalash shakli sifatidagi ommaviy tartibsizliklar alohida davlatlarga hamda umuman xalqaro hamjamiyatga daxldor bo'lgan eng dolzarb va murakkab ijtimoiy muammolardan biri bo'lib qolmoqda. Globalashuv va axborot texnologiyalarining uzluksiz rivojlanishi sharoitida bunday destruktiv hodisalarning yuzaga kelishiga sabab bo'layotgan omillar tobora rang-barang va o'zaro bog'liq bo'lib bormoqda.

Birgina aniq mintaqa sharoitida ommaviy tartibsizliklar nafaqat huquqni muhofaza qiluvchi organlar, balki fuqarolarning muntazam hayot kechirishini ta'minlash bilan shug'ullanuvchi boshqa tuzilmalar tomonidan ham darhol e'tibor qaratilishini talab qiluvchi tizimli inqirozlardan dalolat berishi mumkin. Bunday holatlarning namunalarini turli mamlakatlarda kuzatish mumkin, bu yerda e'tirozlar haqiqiy jinoiy harakatga aylanib, jamiyatning yaxlitligiga tahdid soladi va hokimiyat vakillariga bo'lgan ishonchni susaytiradi. Bunday sharoitda bunday harakatlarning kelib chiqish mexanizmlarini tushunish, ularning oldini olish va boshqarish strategiyasini ishlab chiqish, ayniqsa, muhimdir.

Xalqaro maydonda ommaviy tartibsizliklar transchegaraviy oqibatlariga olib kelishi mumkin bo'lgan mojarolarni tahlil qilish va ularning oldini olishga intiluvchi huquqni muhofaza qiluvchi tashkilotlar, tadqiqot institutlari va davlatlarning diqqat markaziga aylanmoqda. Jahon hamjamiyatining turli subyektlari o'rtasidagi hamkorlik, shuningdek, mana shunday nizoli vaziyatlarni monitoring qilish va baholash bo'yicha xalqaro sa'y-harakatlar ushbu muammoni o'rganishga kompleks yondashuv zarurligini ta'kidlaydi.

Ushbu sohadagi zamonaviy ishlar taqdim etilgan delinkvent xulq-atvorni zarar yetkazish darajasi yuqori bo'lgan jinoyat sifatida har tomonlama tushunish zarurligini ta'kidlaydi, bu esa

nafaqat milliy, balki xalqaro tajribani hisobga olgan holda bunday ko‘rinishlarga qarshi kurashishning sabablari, shakllari va usullarini o‘rganishni talab qiladi.

Xorijiy adabiyotlarda bizni qiziqtirgan destruktiv hodisa ijtimoiy munosabatlarning normal ishlashini ta‘minlaydigan faoliyat sohalarining butun to‘plamiga ta‘sir qiluvchi tizimli hodisa sifatida qaraladi. Mutaxassislarining ta‘kidlashicha, ommaviy tartibsizliklar nafaqat fuqarolarning bevosita jismoniy xavfsizligiga tahdid soladi, balki sezilarli iqtisodiy yo‘qotishlarga olib keladi, ijtimoiy institutlar faoliyatini izdan chiqaradi, bu, ayniqsa, zaif davlat boshqaruv tuzilmalariga ega bo‘lgan mamlakatlarda yaqqol namoyon bo‘ladi. Bundan tashqari, hokimiyat organlari tomonidan amalga oshirilayotgan xavfsizlik siyosati va chora-tadbirlarida ijtimoiy omillarni hisobga olish maqsadga muvofiqligi ham qayd etilgan[7].

Tadqiqotlarda ommaviy tartibsizliklarning determinantlari va ularning ijtimoiy xavfini oshiruvchi omillarni tahlil qilish muhim o‘rin tutadi. Masalan, Jahon iqtisodiy forumi nashrlari doirasida daromadlar tengsizligi, ijtimoiy yakkalanish va moliyaviy imkoniyatlarning yetarli emasligi Chili, Ekvador va boshqa mamlakatlarda fuqarolar tartibsizliklarini keltirib chiqarishda asosiy rol o‘ynagani ta‘kidlanadi. Shu bilan birga, ushbu omildan tashqari, bunday jinoiy faoliyatning maishiy, millatlararo, diniy va boshqa sabablari hamda shart-sharoitlari ham ajratib ko‘rsatiladi[8].

Ko‘rib chiqilayotgan g‘ayriqonuniy faoliyatni tasniflash va huquqiy baholash masalalari ilmiy adabiyotlarda ham faol muhokama qilinmoqda. Xorijiy mualliflarning asarlarida ommaviy tartibsizliklar ta‘rifiga to‘g‘ri keladigan tinch namoyishlar va jinoiy harakatlar o‘rtasidagi aniq chegaraning murakkabligi qayd etilgan[9].

Ommaviy tartibsizliklar, ularning sabablari va oqibatlarini o‘rganishda ushbu hodisani keltirib chiqaradigan omillarning xilma-xilligini hisobga olishga imkon beradigan tizimli yondashuv zarur.

Shuni hisobga olgan holda, ushbu tadqiqotda bizni qiziqtirgan g‘ayriqonuniy hodisaning ijtimoiy xavfliligini ilmiy asoslashning quyidagi mexanizmi (algoritmi) qo‘llanilgan: norozilik harakatining ijtimoiy-huquqiy ahamiyatini kuzatish; bunday jinoiy faoliyatni yuridik baholashning o‘ziga xos xususiyatlarini nafaqat mahalliy, balki xorijiy qonunchilik prizmasi orqali o‘rganish; uni jinoyatning fundamental belgilari nuqtayi nazaridan kriminalizatsiya qilish asoslarini tadqiq etish.

Ijtimoiy xavflilik omili jinoiy jazolanadigan qilmishni deviant xulq-atvorning boshqa shakllaridan ajratib turadigan asosiy element bo‘lib, u an‘anaviy ravishda gumanitar doktrinada qonun bilan qo‘riqlanadigan munosabatlarga zarar yetkazish yoki uning sodir bo‘lish xavfi bilan bog‘liq, bu esa, o‘z navbatida, aynan Jinoyat kodeksida mavjud bo‘lgan vositalarni jalb qilishning obyektiv va asosli zarurati mavjudligini ko‘rsatishi kerak[10]. Bunda adolat tamoyiliga alohida e‘tibor qaratish lozim bo‘lib, bu hodisalarning ijtimoiy va siyosiy barqarorlikka nafaqat tezkor, balki uzoq muddatli oqibatlarini ham mutanosib ravishda hisobga olishni taqozo etadi. Shu munosabat bilan tegishli tarmoq qonunchiligini qo‘llash quyidagi shart-sharoitlar majmui bilan belgilanadi:

1. Zararlilik darajasi yuqori. Bizni qiziqtirayotgan hodisa jamoat tartibi va aholi xavfsizligiga nazoratsiz tahdidni belgilaydi. Xalqaro amaliyotda bunday hodisalar ko‘pincha katta moddiy yo‘qotishlarga, fuqarolar huquqlarining buzilishiga, infratuzilma obyektlarining falajlanishiga olib keladi. Uning konseptual belgilari qatorida bir nechta jinoyat-huquqiy muhofaza obyektlari (jamoat tartibi va xavfsizligi + hayot, sog‘liq, shaxsning jismoniy daxlsizligi, mulk, boshqaruv tartibi va davlat hokimiyati), qilmishni amalga oshirishning zo‘ravonlik usuli, aybning qasd shakli mavjudligini ajratib ko‘rsatish lozim. Ta‘kidlash joizki, yuridik doktrinada mazkur jinoyatning bevosita obyekti to‘g‘risida fikrlar birligi mavjud emas. Bundan tashqari, ushbu nuqtayi nazarining ishonchliligi ushbu tadqiqot doirasida o‘tkazilgan so‘rovnoma natijalari bilan ham tasdiqlanadi.

2. Aholining radikallasuvi. Jinoiy faollikning o‘rganilayotgan shakli ekstremistik kayfiyat uchun qulay sharoit yaratishni ta‘minlaydi. Ushbu bog‘liqlik bir qator omillar bilan izohlanadi, jumladan, ijtimoiy keskinlikning kuchayishi, qarashlarning qutblanishi va adolatsizlik tuyg‘usining shakllanishi, ayniqsa noroziliklar davlat tomonidan zo‘ravonlik choralari bilan bostirilganda. Ushbu hodisalarning uyg‘unligi ularning kelib chiqish tabiatining o‘zida yashiringan, chunki "ekstremizm" atamasining o‘zi dastlab jamiyatda tub o‘zgarishlarni amalga oshirishga intilayotgan siyosiy va ijtimoiy harakatlarni tavsiflash uchun ishlatilgan. Keyinchalik bu yerda qo‘llanilayotgan vositalar va maqsadga erishish usullarining o‘ziga xosligi mazkur faoliyatni, shu jumladan, milliy xavfsizlik

uchun ham soʻzsiz tahdid darajasiga olib chiqdi. Koʻrib chiqilayotgan jinoiy xulq-atvor shakllarining maʼlum darajadagi birligi qonunchilik maydonida ham kuzatiladi, shu jumladan bu xorijiy mamlakatlarning huquqiy maydonida ham kuzatiladi. Belarus Respublikasining 2007-yil 4-yanvardagi 203-Z-sonli “Ekstremizmga qarshi kurashish toʻgʻrisida”gi Qonunining 1-moddasi, shuningdek, soʻrovnomat natijalari bilan tasdiqlanadi, unga koʻra respondentlarning 77 foizi ushbu kontekstda keltirilgan pozitsiyani qoʻllab-quvvatlagan.

3. Qonun bilan qoʻriqlanadigan manfaatlarni yetarli darajada huquqiy himoya qilish zarurati. Zoʻravonlik, vandalizm, hayot va sogʻliqni xavf ostiga qoʻyish bilan birga keladigan ommaviy tartibsizliklar maʼmuriy huquqbuzarlik yoki boshqa deviant harakatlar oqibatlaridan sezilarli darajada oshib ketadigan zarar yetkazadi. Bunday sharoitda jinoiy-huquqiy himoya nafaqat qasos olish vositasi sifatida, balki fuqarolarning jismoniy daxlsizligidan tortib, jamoat va davlat mulkining saqlanishiga qadar boʻlgan barcha qonun bilan qoʻriqlanadigan manfaatlar xavfsizligining kafolati sifatida namoyon boʻladi.

4. Profilaktik taʼsir. Ommaviy tartibsizliklar tez tarqalish tendensiyasiga ega va tobora koʻproq subyektlarni jalb qilishi, zoʻravonlik va vayronagarchilik darajasini oshirishi mumkin. Ushbu noqonuniy faoliyatda ishtirok etganlik uchun jinoiy jazolash eskalatsiyani kamaytirishga yordam beradi, chunki u dastlabki ijrochilar tobora koʻproq odamlarni jalb qilganda "infeksiya tarqalishi" taʼsirining oldini olishga qaratilgan. Qattiq sanksiyalar yoʻl qoʻyilishi mumkin boʻlgan xatti-harakatlarning aniq chegaralarini oʻrnatishga imkon beradi va mojaroga global jalb qilinishga toʻsqinlik qiladi, hodisalarni lokalizatsiya qilish va ularning koʻlamini kamaytirishga yordam beradi.

5. Tahdidning tizimli xarakteri. Oʻrganilayotgan jinoiy faoliyat koʻpincha ijtimoiy hayotning turli sohalarini qamrab oluvchi kompleks oqibatlarga ega - shahar infratuzilmasi, transport tarmoqlari va mahalliy aholining hayot faoliyatini taʼminlovchi boshqa obyektlarga sezilarli zarar yetkazadi. Masalan, tartibsizliklar shifoxonalar yoki maktablarga hujumlar bilan birga kuzatilsa, bu fuqarolar hayotiga qoʻshimcha xavf tugʻdiradi, ayniqsa bu bolalar, qariyalar va bemorlar kabi zaif toifalarga taalluqlidir. Fuqarolik institutlari faoliyatining toʻxtatilishi nafaqat fuqarolarni zarur xizmatlardan foydalanish imkoniyatidan mahrum qiladi, balki ijtimoiy keskinlikni kuchaytiradi. Jinoyat qonuni tizimli tahdidlarga javob berish vositalariga ega boʻlib, zararning barcha jihatlari hisobga olishga va koʻp darajali himoyani taʼminlashga qodir.

6. Xorijiy huquqiy tizimlar tajribasi. Xalqaro amaliyot ham aksariyat mamlakatlarda ommaviy tartibsizliklarga jinoiy javobgarlikka tortiladigan qilmish sifatida qaralayotganini koʻrsatmoqda. Misol tariqasida AQSH, Fransiya, Germaniya va boshqa mamlakatlarning ommaviy tartibsizliklarga ogʻir jinoyat sifatida qaraladigan va ular uchun ogʻir yuridik javobgarlik choralari nazarda tutilgan qonunchilik normalarini keltirish mumkin. Shu nuqtayi nazardan, bizni qiziqtirgan masalani qiyosiy huquqshunoslik nuqtayi nazaridan koʻrib chiqish uchun bevosita tegishli tartibga solish manbalariga murojaat qilishni uslubiy jihatdan oʻzini oqlaydi, deb hisoblaymiz.

Masalan, Belarus Respublikasi Jinoyat kodeksi tegishli deviant xulq-atvorning obyektiv tomonini ochib berishga nisbatan vazminlik bilan yondashgan, qurol, portlovchi qurilmalar, portlovchi, zaharlovchi yoki atrofdegilar uchun xavf tugʻdiruvchi boshqa moddalar va buyumlardan foydalanishni oʻz ichiga olmaydi. Yana shunisi eʼtiborliki, qonunda tegishli jinoiy faoliyatga ogʻdirish, yollash va boshqacha tarzda jalb qilish uchun javobgarlik toʻgʻrisida mustaqil norma ajratilmagan. Ushbu jihat maʼlum darajada ishtirokchilik instituti hisobidan hal qilinishi mumkin, ammo unga bevosita aloqador boʻlgan oʻqitish, tayyorlash va moliyalashtirish mustaqil ravishda jinoiy javobgarlikka tortildi. Jinoyat siyosatini amalga oshirishdagi bunday izchil boʻlmagan yondashuv, shubhasiz, oʻrganilayotgan destruktiv hodisaga qarshi kurash samaradorligiga salbiy taʼsir koʻrsatadi. Shu bilan birga, ijobiy qonunchilik tajribasi sifatida koʻrsatilgan noqonuniy faoliyatni moddiy taʼminlashga bagʻishlangan alohida jinoyat tarkibini ajratish maqsadga muvofiqligini taʼkidlamaslik mumkin emas.

Shuningdek, Belarus Respublikasi Jinoyat kodeksida ommaviy tartibsizliklarga, fuqarolarga nisbatan zoʻravonlik qilishga yoki hokimiyat vakillarining qonuniy talablariga faol boʻysunmaslikka chaqirishni taqiqlovchi qoidalar mavjud emasligini ham taʼkidlash lozim (masalan, Ozarbayjon Respublikasi Jinoyat kodeksining 220-moddasi), bu esa belgilangan tartibni buzgan holda ommaviy

tadbirlarni tashkil etish va o'tkazishga chaqirganlik uchun javobgarlik to'g'risidagi qoidaning kengaytirilgan talqini tufayli ma'lum darajada bartaraf etilishi mumkin. Biroq, bu holat ko'proq huquqiy bo'shliq mavjudligidan dalolat beradi.

Xalqaro maydonda bizni qiziqtirgan hodisaga qarshi kurashish bilan bog'liq navbatdagi e'tiborga loyiq qoida Qozog'iston Respublikasi Jinoyat kodeksining 272-moddasi 4-qismi bo'lib, unda ommaviy axborot vositalari yoki telekommunikatsiya tarmoqlaridan, shu jumladan Internet tarmog'idan foydalangan holda sodir etilgan ommaviy tartibsizliklarni amalga oshirishga ommaviy da'vatlarni jinoiy javobgarlikka tortish aks ettirilgan.

Sharqiy Yevropa mamlakatlarida ham tinch aholini "qo'zg'atish" bilan bog'liq faoliyatning ommaviy tarkibiy qismiga e'tibor qaratilmoqda. Masalan, Polsha va Vengriyada ommaviy tartibsizliklarni tartibga solish va jazolash yondashuvi siyosiy vaziyat ta'sirida sezilarli darajada o'zgardi. Masalan, Polshada hokimiyat namoyishlarni to'xtatish uchun ham ma'muriy, ham jinoiy sanksiyalardan foydalanib, hukumatga qarshi harakatlarning oldini olish choralarini kuchaytirdi, bu esa fuqarolik jamiyati erkinliklari darajasiga ta'sir ko'rsatdi. 119-moddaga muvofiq, ommaviy siyosiy yig'ilishlar va norozilik namoyishlari kontekstida beqarorlashtirishga urinish yoki jamoat tartibini buzish sifatida baholanishi mumkin bo'lgan harakatlar jazolanadi. Shu bilan birga, 126a-modda biz o'rganayotgan jinoiy faoliyatni ommaviy ravishda qo'zg'atish yoki oqlashda ifodalangan xatti-harakatlarni jinoiy javobgarlikka tortadi.

Radikalizmning har qanday ko'rinishlarini rad etishga asoslangan ijtimoiy huquqiy ong va huquqiy madaniyatni shakllantirish, idoralararo huquqni muhofaza qilish hamkorligini takomillashtirish, shuningdek, ijobiy axloqiy ko'rsatmalarni targ'ib qilish va axloqiy me'yorlarga rioya etish bunday buzg'unchi hodisaga qarshi kurashish masalasida so'zsiz ahamiyatga ega.

Ushbu kontekstda jinoiy siyosatning asosiy yo'nalishlaridan biri sifatida kriminalizatsiya muhim rol o'ynaydi, shu jumladan Internet tarmog'idan foydalangan holda sodir etilgan harakatlarni tartibga soluvchi malakali tarkibni, shuningdek, ommaviy tartibsizliklarni moliyalashtirish uchun javobgarlikka bag'ishlangan yana bir asosiy jinoyat tarkibini nazarda tutish maqsadga muvofiqdir. Ushbu chora-tadbirlar zamonaviy ijtimoiy-huquqiy voqelikni, shuningdek, mamlakatda tegishli toifadagi jinoyatchilikning haqiqiy holati va rivojlanish darajasini hisobga olgan holda huquqni muhofaza qilish faoliyati mexanizmini modernizatsiya qilishga xizmat qiladi.

Iqtiboslar/Сноски/References:

1. Public Order Management Guidelines. U.S. Department of Justice, 2020.
2. Police and Criminal Evidence Act 1984 (UK). Public Order Act 1986 (UK).
3. Ministère de l'Intérieur de France. Maintien de l'ordre public. Paris, 2021.
4. Bundesministerium des Innern. Leitfaden zur öffentlichen Sicherheit, Berlin, 2020.
5. CEPOL Training Manual on Crowd Management, European Union, 2022.
6. Соловьев А.А. Спортивный кодекс Франции: история и предпосылки принятия, структура и особенности. (Solovyov A.A. The French Sports Code: History and Prerequisites for Its Adoption, Structure and Features). lawlibrary.ru/article2136532.html.
7. Akram S. Recognizing the 2011 United Kingdom Riots as Political Protest: A Theoretical Framework Based on Agency, Habitus and the Preconscious // British Journal of Criminology. 2014. № 54 (3): R. 375 – 392.
8. Ишмухаметов Я.М., Янмурзин Д.Р. Условия развития массовых беспорядков // Право и государство: теория и практика. — 2023. — № 5 (221). — С. 304–305. (Ishmukhametov Ya.M., Yanmurzin D.R. Conditions for the Development of Mass Riots // Law and State: Theory and Practice., 2023, No. 5 (221), pp. 304–305).
9. Курлянский В.С., Карпушин М.П. Уголовная ответственность и состав преступления. — Москва: Юридическая литература, 1974. — 232 с (Kurlyansky V.S., Karpushin M.P. Criminal Liability and the Elements of a Crime. — Moscow: Yurydicheskaya Literatura, 1974. — 232 p.).
10. Степанов М.В., Петрянин А.В. Социально-правовая обусловленность криминализации противоправной деятельности, сопряженной с использованием цифровых финансовых

активов // Вестник Казанского юридического института МВД России. — 2020. — Т. 11, № 2. — С. 203–212 (Stepanov M. V., Petryanin A. V. The Socio-Legal Determinants of the Criminalization of Unlawful Activities Involving the Use of Digital Financial Assets // Bulletin of the Kazan Law Institute of the Ministry of Internal Affairs of Russia. — 2020. — Vol. 11, No. 2. — Pp. 203–212).

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

JOURNAL OF LAW RESEARCH

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Тадқиқот город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000